

25. maj 2011

UKA 2011/82

Inatsisartut Suleriaasianni 36 naapertorlugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiaq imaattoq matumuuna saqqummiuppara:

Aatsitassanik piiasoqartillugu qinngornernik uloriartunik akulinnik saniatigooralugit piiasoqanngilluinnarnissamik aalajangiussisimanagerup atorunnaarsinneqarsinnaanissaannik isummertoqarsinnaanera taassumallu kinguneranik Namminersorlutik Oqartussat pigisaannik suliffeqarfimmik qinngornernik ulorianaateqarsinnaasunik akulinnik aatsitassanik piiannermi saniatigooralugit piiakkanik suliareqqiivimmik tuniniaavimmillu pilersitsisoqarnissaa pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu siunnersuut.

(Inatsisartunut ilaasortaq Akitsinnguaq Olsen, Siumut)

Tunngavilersuut:

Siumumiit isumaqarpugut qinngornernik ulorianartunik pinngoqqaatini akugineqartuni piiasoqanngilluinnarnissamik aalajangiussisimanagerup politikikkut isumaqatigiissutaasoq piffissami Namminersornerulluni Oqartussaqaqarallarmalli pisuusoq qanganitserniuusorlu. Isumaqatigiissut pilernikuuvoq piffissami taamani atuuttumi Naalakkersuisut Siulittaasuata danskillu Statsministeriata akornanni pisuussutit uumaatsunik atuinnermi isertitsissutaajumaartussanit agguataarinninnissamik isumaqatigiissuteqarnermi. Ullumikkut akisussaaffik nammineerluta tigunikuuarput – nammineerlutalu nunatta aatsitassarsiornikkut siuarsarnissanut siunnerfivut aalajangigassaralugit. Taamaaliorpugut Inatsisartut ataatsimoortut Aatsitassarsiorneq pillugu Inatsit atitooq nutaaqisorlu akuersissutigalugu aalajarnerisigut, Inatsit tamakkiisumik isiginnilluni aatsitassarsiornermi periutsinut pissutsinullu tunngasunik aalajangersaanissamik qulakkeerinnittoq. Naalakkersuisooqatigiit aamma paasinngitsoorsimagunarpaat Aatsitassarsiorneq pillugu Inatsit aalajangeeqataaviginikuusartik Naalakkersuisunut piginnaatitsimmat Aatsitassarsiornissamik akuersissuteqartoqartinnagu. Aatsitassarsiornissamik akuersissuteqartarneq ajornanngitsuarsuarmik aalajangiivigineqarneq ajorpoq, suliarsarmi peqqissaarutassaallunilu piumasaqaatinik amerlasuunik naammassinissimanissamik qulakkeerinnittoqaaqqarfusariqarpoq.

Aatsitassarsiorneq pillugu Inatsimmi ilanngullugu allassimavoq aatsitassarsiornissamik allatulluunniit atuinnissamik akuersissuteqartoqarsinnaanngittoq aatsitassarsiornissamik misissuereernermikkut uppersarsinnaanngikkunikku ingerlatsinerminni avatangiisinut navialitsinnaaneq pinaveersimatissinnaallugu. Misissuinerit tamakku arlaanaannulluunniit toqqaannartumik attuumassuteqarneq ajorput aatsitassarsiortunit sunnerneqarsinnaanatik GEUS-imit Danmarks Miljøundersøgelse-millu ingerlanneqartarlutik, il.il. Qoornumi isumaqatigiissummi arlaanaannulluunniit attuumassuteqanngitsumik sukumiinerusumik paasissutissiisoqarnissaannik piumasaqaatit politikikkut angakkuarsaernerinnartut inissineqarneranik kinguneqartumik, piviusormi taamaappoq.

GEUS Danmarks Miljøundersøgelse-lu aatsitassarsiortitseqatigiiffinnut Namminersorlutilluunniit Oqartussanut arlaanaatigulluunniit attuumassuteqanngittumik misissuisarfittut inissisimanngikkunik taamaalillutillu paasissutissanik kikkunnulluunniit attuumassuteqanngittunik ilisimatusarnermi tunngaviit aallaavigalugit paasissutissanik pilersitsillutik. Taava Qoornumi Isumaqatigiissummik atsiqataasimasunut piumasarissavara ugguuna Inatsisartut oqaluttarfiatigut nalunaarutigeqqullugu ilisimatusarnikkut tunngavilimmik misissuiviit atisigut taallugit sorliit suliamik taaneqartumik

kivitsisinnaanersut oqaatigalugu. Akissuteqarsinnaasoqarnissaannik ilimasuppallaarnanga piumasaaqatima akineqarnissaa qilanaaraara.

Aatsitassat pillugit Inatsimmi piumasaaqatit ilagaat aatsitassarsiorniarluni pilersaaruteqaraanni VVM pillugu nalunaarusiortoqassasoq. Nalunaarusiap taassuma siunertaraa aatsitassarsiorniarluni ingerlatsinerup avatangiisit qanoq sunnuteqarfingissanerai uppersarsassallugu. Suliffeqarfiiit aalajangersimasut – aatsitassarsiorniarlunilu ingerlatat tamarmik – VVM-imik nalunaarusiortussaataapput aatsitassarsiornianermik akuersissummik tunniussisoqartinnagu. VVM-imik nalunaarusiaq suliffeqarfinit siunnersuisunillu pisortanit akuerineqarsimasunit suliarineqassaaq. Nalunaarusiorniarluni misissuinermi aningaasartuutit aatsitassarsiorniermi ingerlatsiniartunit aningaasartuutigineqassapput. VVM-imik nalunaarut pisortanut saqqummiunneqassaaq taamatuttaaq pisortanut, suliniaqatigiiffinnut namminersortunut Kalaallit Nunaanni inissisimasunut tusarniutigineqassalluni. Namminersorlutik Oqartussat VVM-imik nalunaarusiaq tusarniutigineqarneranilu akissutit tunngavigalugit akuersillutilluunniit itigartitsissuteqarsinnaapput aatsitassarsiorniarluni ingerlatsiniartunut. Misissueqqissaarneq assingusoq inuiaqatigiinnut Inooqatigiinnermut Sunniutigisinnaasaannik imalik suliarineqassaaq – SIA (Social Impact Assessment) issuaaneq naavoq.

Inuiaqatigiit tamakkiisumik isigalugit inuiaqatigiinnut peqqinnissakkullu sunniutigisassaannik misissuinissaq piiaaqqusinnigivinnermik isummap peertinneqarnissaannut atatillugu isumqanngiivippoq, taama eqqarsartaaseqarneq aamma Qoornumi Isumaqatigiissummi ilaasutut ippoq. VVM-imik nalunaarusiorneq pineqartup ingerlatsiviusussap eqqaa aallaavigilluinnarlugu ingerlanneqartarpoq, tassani tunngavippiaavoq aatsitassarsiorniarluni ingerlatsineq sumiiffiiup aalajangersimasumik killilikkip iluani ingerlanneqartarnera. Misissuinermi anguniagaasarpooq aatsitassarsiorniarluni ingerlatsiviup eqqaani nuna avatangiisusooq qanoq sunnerneqassanersoq takussutissiusallugu – sumiiffimmi tassanerpiaq kisimi.

Qanormi iliuuseqarniarpisi VVM-imik nalunaarusiap Kuannersuarni aatsitassarsiornissamut atatillugu uppersarsarsinnaappagu aatsitassarsiortoqarsinnaasoq inuit qanittuiniittut sulisullu eqqarsaatigalugit navialisitsisinnaaneq minerpaaffissaaniittoq? Taava suli kujataani inuussutissarsiornikkut, suliffissatigut isertitassatigullu perlimoortitsineq ingerlanniarpisiuk? Qularinngilara amerlasoorpasuulluta akissutissap imaa ersarisoq qilanaarigippat tusassallugu.

Siumumit naatsorsuutigaarput, piffissaq piiaaqqusinnigivinnerup tunngavittut peerneqarnissaannut apequtaaginnartoq Naamminersorlutillu Oqartussat siunissami VVM-imik nalunaarusiat aallaavigalugit suliamiit suliamut qinngornernik ulorianartulinnik saniatigut piiasaanissaq itigartitsinissarlunniit aalajangerneqartassasoq sumiiffinni siumut aalajangereerluni piiavigineqarniartuni, VVM-imik nalunaarusiap uppersarsarsinnaappagu avatangiisinut illersorneqarsinnaasumik piiavigineqarsinnaasoq. Maanna takussutissat siulliit ilisimalereerpavut aatsitassaativut pillugit EU-mit tunngaviusumik nunarsuarmioqatigiinni politikkut pissaaneqarniinnermi inissisimaneq pillugu eqqummaariffigineqalereermata, matumani eqqarsaatigaakka pinngoqaatit qaqutigooortut ilaatigut Kuannersuarniittut. Aatsitassat tamakku teknologimi atortorissaarutini nutaaliani assigiingitsuni atorneqarput.

Kina maanna aatsitassat pineqartut pillugit nunarsuatsinni 97 %- tikillugu niuerutigineqartut pigivaat nunaminniillu annissuineq killilersuivigilernikuullugu, nunarsuarmioqatittalu kitaaniittut teknologi nutaaliaasoq pillugu suliffeqarfiiat taamaalillugit tatillugit. Piffissaq augut nunarsuaarannguatsinnut immitsinnut mattulluta naammagiinnarlutalu inuunerput qaangiukkiartorpoq, sianiilliornerussaarluni isumaqarutta nunarsuarmioqatitta naammagiinnassagaat taama aatsitassaateqartiginerput ilisimallugu piiasoqanngilluinnarnissamillu aalajangiussisimaneq piinnarlugu atorneqannginnissaat aalajangiussimaannarneqarnissaa. Nunatta pisuussutai taamatuttaaq

¹ Kalaallit Nunaanni uran-imik piianeq pillugu paasissutissat

sillimaniarnej pillugu politikkip isaai atorlugit qimerloortariaqarparput, pissaanilissuimmi aatsitassat pingaarutilit pillugit pilerngusaannerat annertusiartorpoq.

Taamaattumik qinngornernik ulorianaatilinnik akullit pinngoqaatit saniatigooralugu piiarneqartussat pillugit oqallinnermi tullinnguussorinarpoq Kalaallit Nunatsinni inuiaqatigiit qanoq uranimik pigisaqarnerput pillugu ingerlatsiniarnersugut. Naluneqanngilarmi ingammik uran pinngoqqaataasoq nunarsuarmioqatigiit akornanni sukangaasuumik periuseqarluni tuniniarneqartarnera annissorneqarneralu ingerlanneqartoq. Taamaattumik tuniniarneqarnissaa annissorneqarnissaalu namminersorlutik aatsitassarsiormermik ingerlatsillutik suliffeqarfiutilinnut ingerlatassanngortinneqassanngilaq. Namminersorlutik Oqartusat ataanni ingerlanneqartariaqarpoq taanna. Suliassaq taanna assersuutigalugu pisortaqarfiit pigisaannik tuniniaasinnatitaasumik ingerlanneqarsinnaavoq, taamaalilluni ingerlatsinerup killiffiini suut tamarmik ersarissuunissaat qulakkeerneqaqquullugu. Ilimagilluinnarpara suliffeqarfiup taamaattup piginnaasat nutaat, immikkut ilisimasat, attaviit nutaallu suliareqqiinnermi, isumannaallisaanermi avatangiisinullu pigilisagai uran pillugu paaanermi annissuinnermilu. Uran pillugu suliap naammassineqarnissaata tungaanut suliffeqarfimmi tassani ningerlanneqartassapput, taamaalilluni qulakkeerniarlugu nunanit pitsanngitsumik soorlu Nordkorea-kkunnit Iran-ikkunnillu pissarsiarineqannginnissaat, kisiat eqqissineqarnissaa nalinginnaasumillu atorneqarnissaat pillugu.